

Slovenské školstvo na Západe?

Problematika slovenského školstva v zahraničí bola témou viacerých podujatí, konferencií a okrúhlych stolov.

Žiaľ, ani na jednom z nich nebola snaha zachytiť jeho problematiku v celej jej šírke. Záujem sa vždy sústreďoval iba na jestvujúce slovenské školstvo v krajinách juhovýchodnej Európy, kde žijú Slováci a záujemci o slovenské školy v pomerne ucelených oblastiach. Na podujatiach vystupovali pedagógovia z jestvujúcich škôl, prezentovali svoje úspechy i problémy, kým problematike zanikajúcich slovenských škôl, napr. v Česku, ale i situácii v krajinách, kde Slováci a záujemci o slovenské školstvo nebývajú v pomerne ucelených oblastiach a nemajú takéto školy, sa dostávalo iba minimálnej pozornosti, ak sa jej vôbec dostalo. Príčiny evidentne nízkeho záujmu zo strany Slovenskej republiky o zabezpečenie vyučovania slovenského jazyka v krajinách mimo strednej a juhovýchodnej Európy nie sú iba v legislatívnych nedostatkoch obsiahnutých v „KONCEPCII ŠTÁTNEJ POLITIKY STAROSTLIVOSTI O SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ZAHRANIČÍ DO ROKU 2015“ ktorá je nastavená tak, aby boli v prvom rade zabezpečené potreby autochtonných slovenských komunít, t. z. Slovákov z krajín strednej a juhovýchodnej Európy. Prečo by sa mala sústreďovať pozornosť aspoň odborníkov na zachovanie znalosti slovenčiny u Slovákov žijúcich v zahraničí, keď si slovenčinu nevážeme ani na samotnom Slovensku, hoci je to reč štátu? Množstvo skomolených alebo neslovenských výrazov v tlači, rozhlase, televízii ale aj v prejavoch politikov sú na dennom poriadku. Osud zákona, ktorý mal sankcionovať prehrešky proti slovenčine je pre nás v zahraničí výrazným mementom! Viac ako dvestoročná výzva Antona Bernoláka „Slováci, píšite po slovensky!“ by mala byť dnes rozšírená „Slováci, píšite, hovorte a myslite po slovensky!“

Zaiste bolo organizátorom už skorej spomenutých podujatí príjemnejšie prezentovať na verejnosti počty tzv. „slovenských“ škôl i keď vyučovacím jazykom na viacerých z nich. ako som sa mohol osobne presvedčiť - nebola slovenčina, ktorej sa dostalo postavenia popolušky s minimálnym počtom vyučovacích hodín a komunikácia na škole prebiehala v štátnom jazyku krajiny. Ak počas maďarizácie v predminulom storočí boli deti trestané za to, že cez prestávku hovorili po slovensky, toto sa na tých „slovenských“ školách nemohlo stať. Nehovorili po slovensky. Dotýkať sa problematiky zanikajúcich, prípadne nejestvujúcich škôl, podívať sa na aj nepríjemnú pravdu, hľadať spôsoby nápravy? To nebývalo na programe týchto podujatí.

Máme dojem, že slovenská verejnosť si neuvedomuje dôsledky rastúcej emigrácie, nielen „pracovitých“ slovenských rúk ako tomu bolo v minulosti, ale i intelektuálov, často s rodinami, ktorí v pochopiteľnej snahe o zabezpečenie si lepšieho živobytia odchádzajú pracovať do cudziny, v drvivej väčšine do štátov západnej Európa a Zámoria. Prichádzajú síce s predsavzatím vrátiť sa na Slovensko, ale keď sa v cudzine dokážu presadiť a sú v práci úspešní, ich predsavzatie bledne a veľká časť z nich zostáva trvale mimo Slovenska. Takisto pribúdajú miešané manželstvá. Pre deti oboch skupín mladých rodín chýba možnosť vyučovania slovenčiny, vyrastá generácia osôb slovenského pôvodu bez znalosti slovenčiny. Napriek tomu, že počet týchto osôb sa odhaduje na 100 – 150 tisíc, podľa konjunktúry na Západe, štát doposiaľ nevytvoril podmienky pre zakladanie slovenských škôl. Dôvodov je viacej:

Slováci nebývajú dnes v ucelených oblastiach ako v minulosti.

Demografická skladba emigrantov nezodpovedá charakteristike skladby na Slovensku, často emigrujú iba jednotlivci, emigrácia rodín s malými deťmi je zriedkavejšia, v rámci jednej oblasti nie je dosť detí na vytvorenie jednej triedy.

Niektoré krajiny umožňujú síce vyučovanie reči a reálií krajiny pôvodu detí ako nepovinný predmet mimo rámca povinných hodín, ale i tu sa javí nedostatok detí v jednom veku, aby takáto vyučovanie bolo možné, pričom učiteľov zabezpečujú a financujú spravidla konzuláty alebo kultúrne inštitúcie materskej krajiny.

V takejto nepríznivej situácii sa nezdá byť na mieste zaoberať sa dôležitou otázkou, kto by mal byť zriaďovateľom týchto škôl a financovať ich, kto zaobstaráva vhodných učiteľov a honoruje ich, kto zadáva učebné pomôcky, kto by mal financovať ich prevádzku.

Súbeh týchto nepríznivých okolností je pravdepodobne príčinou zániku slovenského gymnázia v Prahe či zániku slovenských škôl v Karvinej.

Pokusy riešiť situáciu aspoň vyučovaním slovenčiny raz za týždeň narážajú na tie isté prekážky. Radostnou výnimkou je nedeľná škola Slovenskej evanjelickej farnosti v Prahe a Slovenské vzdelávacie centrá v New Yorku a v Chicagu.

Nečakajte, že budem na túto málo priaznivú situáciu reagovať tak, ako som to zažil na viacerých podujatiach zaoberajúcich sa slovenským školstvom: Nebudem horekovať, že pre nepriaznivú situáciu sa nedá nič robiť a utešovať sa, že aspoň niekde tá slovenská Popoluška môže vyberať zrnká z popola, ale pokúsim sa načrtnúť možné a praktické riešenia.

Úloha zachovať slovenčinu aj pre budúce generácie Slovákov v zahraničí zostáva na pleciach rodín. Pretože nie všetci ochotní rodičia majú dostatočné pedagogické skúsenosti, v snahe uľahčiť im situáciu vidím tieto možnosti:

Vypracovať zoznam jestvujúcich pomôcok na internete pre vyučovanie slovenčiny, doplniť ho zoznamom dostupnej vhodnej literatúry a urobiť ho verejne prístupným či na internete, či oznamom slovenským spolkom v zahraničí, na stránkach slovenskej tlače, na stránke Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a informovať o ňom slovenské zastupiteľské úrady v zahraničí. Zaiste jestvujú aj dnes na internete nejaké pomôcky na vyučovanie slovenčiny. Poznatky o nich medzi cieľovou skupinou rodín sú iba minimálne, ak nie nulové.

Pretože nie je nám známe, že by boli spracované a vo verejnosti dostupné pomôcky na vyučovanie slovenčiny v rodinách, zabezpečiť ich vypracovanie, vydanie a ich propagáciu tak na internete, tak cestou slovenských spolkov v zahraničí a tiež Zastupiteľských úradov SR v zahraničí. Tieto pomôcky sprístupniť na CD-nosičoch a ich cena by mala pokrývať iba náklady na ich zakúpenie.

Revitalizovať myšlienku zriaďovať Slovenské inštitúty alebo Slovenské kultúrne a spoločenské strediská v zahraničí, ktoré by však boli primárne zamerané na Slovákov a osoby slovenského pôvodu. Vypracovať v spolupráci so slovenskými spolkami v zahraničí návrh na ich rozmiestnenie, možnú participáciu spolkov na zriadení, prevádzke a udržovaní, rozsah služieb,

ktoré by mali poskytovať. Pritom brať do úvahy, že podmienky pre zriaďovanie a prevádzku takýchto zariadení sú špecifické pre každú jednotlivú krajinu alebo oblasti veľkej krajiny.

Vypracovať štruktúru »Letných kurzov slovenčiny v zahraničí«, v Kanade v strediskách Toronto, Ottawa, Vancouver, Calgary ako aj v USA v štátoch Pa, Ca, N.Y., N.J, a iných, letné 3 až 6 týždňové semináre počas prázdnin pre záujemcov o slovenský jazyk tak pre deti ako aj dospelých.

Tieto štyri návrhy predostrel prípravný výbor Únie Slovákov v zahraničí pánovi ministrovi školstva SR v mesiaci septembri 2012.

Ďalším dnes možným spôsobom vyučovania slovenčiny by bol kurz na internete, ktorý by záujemcom poskytoval každý týždeň novú látku a úlohy, na ktoré by účastníci mali odpovedať a odborný pracovník v redakcii internetovej stránky by ich práce hodnotil a bol v styku cez internet s nimi. Samozrejme že súčasťou učebných textov by mohlo byť aj hovorené slovo, aby sa účastníci mohli naučiť správne vyslovovať a hovoriť po slovensky.

Vhodným doplnením tohto spôsobu vyučovania slovenčiny a vlastivedy by mohol byť kurz v špeciálnom televíznom vysielaní pre Slovákov v zahraničí cez satelit, o ktoré sa usilujeme už niekoľko rokov a ktoré doposiaľ neprekročilo prah prísľubov a pre Slovensko typických výhovoriek, prečo sa to nedá uskutočniť. Podľa mojich informácií takýto spôsob vyučovania – a nie iba reči – je bežný v Austrálii a umožňuje deťom aj v odľahlých oblastiach a miestach kde pre malý počet žiakov nie sú nijaké školy, aby sa mohli vzdelávať. Dokážeme sa poučiť príkladom iných?

Dúfam, že na najbližšej konferencii, na ktorej sa bude hovoriť o školstve a vzdelávaní odznejú referáty hodnotiace prvé výsledky vyučovania slovenčiny slovenských detí na Západe.

Ďakujem za pozornosť.

Aristid Zelenay
Združenie Slovákov vo Švajčiarsku

Švajčiarsko, 4. októbra 2012